

Наші ювіляри

І.М. Конет

*“Хай хоробрість козацького роду
Надихає тебе і веде”
Олексій Довгий*

Славний син Дунаєвеччини

20 липня 1944 року в с. Блищанівка Дунаєвечького району Кам'янець-Подільської області в сім'ї вчителя, завідувача початкових шкіл на Дунаєвеччині Степана Івановича Прокопчука народився син Віктор. Обдарований матірною ласкою та людським теплом ріс допитливим, кмітливим, працьовитим.

Його родина мешкала в с. Блищанівка з давніх-давен. Тут з 1896 року дід Іван Якович, а згодом і батько Степан Іванович Прокопчуки працювали шановними учителями місцевої школи, започаткувавши династію педагогів-освітян. Проте батькові так і не судилося на власні очі побачити сина Віктора, який народився через два місяці після того, як він влився в бойові дії на заключному етапі Великої Вітчизняної війни і загинув у боях на польській землі.

На долю Віктора – дитини війни випали важкі часи повоєнної скрути – без батька, без його моральної і матеріальної підтримки. Навчався в семирічці у Блищанівці і виявив себе старанним й наполегливим учнем. Завершив середню освіту 1961 року в Рахнівській десятирічці Дунаєвечького району й оволодів не тільки основами знань, а й деякими навиками роботи з молодшими школярами, певним досвідом громадсько-корисної діяльності в органах учнівського самоврядування.

Після закінчення середньої школи працював спочатку завідувачем Слобідкоракнівської сільської бібліотеки, потім старшим піонервожатим Тернавської, учителем російської мови і літератури Кривчицької восьмирічних шкіл. А 1962 року вступив на російський відділ історико-філологічного факультету Кам'янець-Подільського педагогічного інституту (нині – національний університет імені Івана Огієнка). Яскравий слід у його студентському житті залишили лекції багатьох викладачів: Віктора Івановича Тищенка, Івана Степановича

Зеленюка, Леоніда Антоновича Коваленка, Іона Срулевича Винокура.

1967 року Віктор Степанович закінчив інститут з відзнакою і твердими намірами зайнятися науково-викладацькою діяльністю, але був призваний на строкову військову службу, яка проходила в Росії до 1969 року. Після демобілізації отримав призначення на посаду вчителя історії Маківської середньої школи Дунаєвецького району, а невдовзі став директором цього закладу. За неповні три роки роботи виявив непересічні організаторські здібності в розбудові школи, впровадженні нових форм навчально-виховного процесу. 1970 року на основі пошукової роботи його стараннями у школі був відкритий перший на Дунаєвеччині сільський історико-краєзнавчий музей. За таку наполегливу працю Віктора Степановича було нагороджено Почесною грамотою Міністерства народної освіти УРСР.

1972 року В.С. Прокопчук був запрошений на роботу в Дунаєвецький райком компартії України і започаткував найдовший період свого життя в Дунаївцях. Тут до 1989 року працював завідувачем парткабінету, очолював відділ, обирався секретарем, другим секретарем партійного комітету. За ці роки навчився цінувати людей, розуміти їх, співпрацювати з різними категоріями трудівників. Та головним покликом Віктора Степановича все ж була освіта. У 1980-1982 та 1988-2004 рр. з повною віддачею працював начальником відділу освіти Дунаєвецької райдержадміністрації і доклав чимало зусиль до перебудови шкільної системи в умовах національно-культурного відродження і державотворчих процесів у незалежній Україні.

1990 року Віктор Степанович у складі хмельницької делегації брав участь у роботі установчого з'їзду, на якому створено Всеукраїнську спілку краєзнавців – спадкоємницю репресованого в 30-і роки Українського комітету краєзнавства. А 23 квітня 1992 року другою в Україні (після канівської) була створена дунаєвецька районна організація Спілки. У роботі установчої конференції в Дунаївцях взяли участь академік НАН України Петро Тимофійович Тронько та член-кореспондент НАН України дунаєвчанин Федір Павлович Шевченко. 1993 року В.С. Прокопчука було обрано членом правління ВСК та членом редколегії відновленого журналу “Краєзнавство”. Тоді районна організація краєзнавців налічувала 40 первинних осередків, які об'єднували 530 членів з числа освітян, працівників культури та інших категорій населення. Тому дунаєвецька організація ВСК упродовж 1990-х років й сьогодні займає провідні позиції у краєзнавчому русі України. На 1 січня 2003 року в рядах дослідників минулого Дунаєвеччини вже налічувалося 844

краєзнавці, об'єднані в 51 краєзнавчий осередок. Про це повідомив у своєму виступі на III з'їзді ВСК (2003 р.) делегат В.С. Прокопчук.

З кінця 1980-х років відчутно зросла роль Віктора Степановича як талановитого науковця. Оpubлікувавши книги “Дунаївці” (1989), “Тернова стежка” (1991), “З народних глибин: славетні подоляни” (1991), “Просвітителі з Поділля”, “Стелися, зелений кудрявцю” (1992), під науковим керівництвом академіка П.Т. Тронька засів за написання дисертаційного дослідження, присвяченого історії краєзнавчого руху на Поділлі в ХІХ-ХХ ст., яке успішно захистив 1994 року на засіданні спеціалізованої вченої ради в Інституті історії України НАН України і здобув науковий ступінь кандидата історичних наук. Видавши 1995 року монографію “Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність”, утвердився в наукових колах як теоретик і практик українського краєзнавства. На той час у його творчому доробку вже було 8 окремих видань, 27 статей у наукових збірниках і журналах, 76 газетних науково-краєзнавчих публікацій.

Загалом, у науковій діяльності Віктора Степановича визначилися такі головні напрями досліджень: історіографія краю, дослідження діяльності Подільського єпархіального історико-статистичного комітету, краєзнавців ХІХ – початку ХХ ст. Ю.Й. Сіцінського, Й.Й. Ролле, Н.В. Молчановського, М.І. Яворовського, П.М. Троїцького, низки дослідників-краєзнавців 20-х років ХХ – початку ХХІ ст. Свій науковий пошук поширив і на західну українську діаспору, зокрема Австралію, Канаду, Німеччину, Польщу, США, Францію.

Вагоме місце в науковій діяльності В.С. Прокопчука займає робота з підготовки і видання нарисів історії населених пунктів краю у новій редакції.

Плідно працює він також над тематикою, пов'язаною з історією Великої Вітчизняної війни.

У полі зору наукових інтересів ученого – персоналії. Віктор Степанович всебічно вивчає життя і діяльність на Поділлі та Волині династії Смотрицьких – Данила, Герасима, Мелетія, сприяв відкриттю в Смотричі двох меморіальних плит на їх честь, присвоєнню місцевій школі I-III ступенів імені Мелетія Смотрицького. Дунавецький районний відділ освіти ще 1988 року заснував премію імені М. Смотрицького, якої удостоїлись чимало відомих педагогів-гуманітаріїв.

З вересня 2004 року настав кам'янець-подільський період у діяльності В.С. Прокопчука: він перейшов на постійну роботу до Кам'янець-Подільського державного (національного) університету, з яким після його закінчення завжди підтримував тісні зв'язки, а з

1996 року за сумісництвом працював доцентом кафедри історії Східної Європи та археології.

З часу переходу до університету минуло шість років. Вони розширили горизонти педагогічної, наукової і громадської діяльності Віктора Степановича, дали простір розквіту його творчих сил. З 1 вересня 2004 року він успішно і по-новаторському працює директором однієї з найбільших у системі вищої школи університетської наукової бібліотеки, активно розбудовує її, дбаючи про оновлення і зростання фонду літератури, впроваджуючи комп'ютеризацію.

Не менш плідно працює В.С Прокопчук на посаді професора кафедри історії народів Росії і спеціальних історичних дисциплін. Він викладає декілька нормативних та спеціальних курсів, є автором навчальних посібників і методичних рекомендацій для студентів, науковим керівником з написання курсових, бакалаврських, дипломних, магістерських і дисертаційних робіт, частина з яких виконується в руслі власних наукових інтересів, пов'язаних з історичним краєзнавством, монографії “Під егідою Українського комітету краєзнавства” (2004), “Історичне краєзнавство Правобережної України 30-х років ХХ– початку ХХІ ст.: від репресій, занепаду – до відродження, розквіту” (2005).

20 лютого 2009 року на засіданні спеціалізованої вченої ради в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича В.С. Прокопчук захистив докторську дисертацію і здобув науковий ступінь доктора історичних наук за спеціальністю “Історія України”. 2009 року у Кам'янець-Подільському видавництві “Оіюм” побачила світ монографія Віктора Степановича “Інституціоналізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х років ХХ – початку ХХІ ст.”. Великий науковий інтерес виявив Віктор Степанович до питань історії, теорії і методики бібліотечної справи, проблем бібліографознавства, виступив організатором кількох бібліотекознавчих конференцій різних рівнів, випуску наукового збірника “Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство”, спів-автором нарисів історії університетської бібліотеки, автором низки наукових статей з цієї царини.

Водночас В.С. Прокопчук продовжує залишатися відомим організатором і діячем краєзнавчого руху на Хмельниччині і в Україні. Він активно підтримував процес реформування Всеукраїнської спілки краєзнавців і 22 жовтня 2008 року на IV з'їзді Національної спілки краєзнавців України був обраний членом її правління. З 2008 року виконує обов'язки заступника голови Хмельницької обласної організації НСКУ.

Реалізації творчих планів Віктора Степановича сприяє також його активна участь у діяльності Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Науково-педагогічна і краєзнавча праця В.С. Прокопчука відзначена званнями “Заслуженого працівника народної освіти України”, “Почесного члена Всеукраїнської (національної) спілки краєзнавців”, медаллю “За трудову доблесть”, п’ятьма Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України, значками “Відмінник освіти”, “Петро Могила”, обласною премією імені Юхима Сіцінського, Почесними грамотами і знаками рідного університету, Почесною грамотою Кам'янець-Подільської міської ради.

Зрозуміло, що освітянські, наукові, літературні й суспільні інтереси В.С. Прокопчука багатогранніші й ширші. Приємно вражає його натхнення, працелюбність, цілеспрямованість, постійне відчуття нового. Зичимо члену-кореспонденту Української академії історичних наук, доктору історичних наук, професору, директору наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Віктору Степановичу Прокопчуку міцного здоров'я, щастя, нових книг, проєктів, творчих задумів і звершень на благо вітчизняної науки та освіти.

Т.М. Опря

ПРИКЛАД НАТХНЕННОГО СЛУЖІННЯ КНИЗІ І ЛЮДЯМ

У кожному колективі є людина, розумові здібності якої не підлягають сумніву. А якщо цей розум спрямований на загальну справу, то йому взагалі немає ціни. Такою людиною в колективі наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка є Валентина Михайлівна Пархоменко. Головною справою її життя стала бібліографія. Російський поет Валерій Брюсов писав: “Праця бібліографа чорнова, але абсолютно необхідна для розвитку знань. Бібліограф повинен мати покликання до цієї професії, бути особистістю і авторитетом”. Саме ці слова стали життєвим кредо нашої шановної колеги, володарки інформаційних скарбів, фахівця бібліотечної справи, яка нещодавно відзначила свій черговий ювілей.